

Welzijn op het werk in Europese onderwijssystemen: Sociale partners in het onderwijs pakken de blijvende impact van de COVID-19-crisis aan

Samenvatting

Het APRES COVID-onderzoeksproject, medegefinancierd door de Europese Commissie en uitgevoerd door het Europees Vakbondscmité voor Onderwijs (ETUCE) en de Europese Federatie van Onderwijswerkgevers (EFEE), biedt een diepgaande analyse van de langetermijneffecten van de COVID-19-crisis op het welzijn op het werk in de onderwijssector. Op basis van literatuuronderzoek, een Europese enquête en casestudy's in Slovenië, Portugal en Malta, identificeert de studie werkgerelateerde psychosociale risico's (PSR) voor onderwijspersoneel en benadrukt hoe sociale dialoog en gezamenlijke actie een duurzaam herstel kunnen ondersteunen.

Belangrijkste bevindingen: toename van psychosociale risico's tijdens en na de crisis. Onderwijspersoneel ervoer een intensivering van de werkdruk, vervaagde grenzen tussen werk en privé, meer stress en een verhoogd risico op burn-out. Tijdens de schoolsluitingen bracht de overgang naar online en hybride onderwijs grote verschillen aan het licht in toegang tot technologie en digitale vaardigheden. Hoewel veel docenten zich aanpasten, veroorzaakte de snelheid van de verandering 'technostress', vooral bij wie weinig ervaring had. Tegelijkertijd liet deze transformatie een positieve erfenis na: verbeterde digitale vaardigheden, meer flexibiliteit in lesmethoden en bredere integratie van digitale tools, die het onderwijs na de pandemie blijven verrijken.

De pandemie bracht ook bestaande uitdagingen aan het licht: afnemende aantrekkelijkheid van het beroep, personeelstekorten en een verslechterende werk-privébalans. De meerderheid van de Europese leraren, vooral vrouwen, kreeg extra zorgtaken thuis, waardoor ze extra kwetsbaar waren voor stress en uitputting. Uit het onderzoek blijkt dat deze druk niet is verdwenen na de heropening van de scholen; integendeel, de nasleep van de pandemie heeft blijvende gevolgen voor de werkdruk, verwachtingen rond digitale beschikbaarheid en de mentale gezondheid van onderwijsprofessionals. Dit heeft ook economische gevolgen: volgens de OESO kosten werkgerelateerde psychische problemen de EU jaarlijks naar schatting 600 miljard euro (lagere productiviteit, verzuim, presentisme, hogere zorgkosten). Zonder structurele hervormingen zal het tekort toenemen.

De crisis toonde ook het centrale belang van het welzijn van leraren voor de kwaliteit van het onderwijs en de leerresultaten van leerlingen. Wanneer leraren kampen met stress en burn-out, nemen de prestaties en het welzijn van leerlingen af. Omgekeerd kunnen leraren die zich

gesteund voelen inclusieve en veerkrachtige leeromgevingen creëren. Welzijn op het werk is dus een essentiële voorwaarde voor onderwijssucces en gelijkheid.

Het rapport benoemt ook positieve ontwikkelingen: versnelde digitalisering, innovatieve praktijken en een breder debat over het belang van publieke investeringen in onderwijs. Veel scholen en universiteiten gebruiken nieuwe digitale tools die communicatie, toegankelijkheid en samenwerking verbeteren. Hybride oplossingen voor ouderavonden, digitale uitwisseling van leermiddelen en flexibele professionele ontwikkeling vergroten de efficiëntie en inclusie. De crisis onderstreepte de noodzaak van een sterke sociale dialoog tussen vakbonden en werkgevers, zodat de stem van leraren wordt gehoord bij het vormgeven van beleid voor veerkracht en herstel.

Deze bevindingen roepen vragen op over de langetermijnhoudbaarheid van een kwalitatief hoogstaand beroep in het onderwijs in Europa. Als de uitdagingen rond werkdruk niet structureel worden aangepakt, dreigt blijvende schade aan de kwaliteit en continuïteit van het onderwijs. Een tekort aan leraren ondermijnt de leerresultaten, vergroot de klassen en verhoogt de druk op het overgebleven personeel. Als het beroep geen nieuw talent aantrekt of ervaren leraren behoudt, kunnen onderwijssystemen in een neerwaartse spiraal terechtkomen – overbelast personeel wordt minder effectief en vatbaarder voor ziekte of uitval, wat de druk verder verhoogt. De door COVID-19 blootgelegde problemen zijn niet nieuw, maar structureel. Onderinvestering, werkdrukverhoging en ongelijke ondersteuning bestonden al. De crisis heeft duidelijk gemaakt dat arbeidsomstandigheden en mentale gezondheid onlosmakelijk verbonden zijn met de onderwijskwaliteit. Het welzijn en de betrokkenheid van leraren vormen de basis voor het succes van leerlingen en de veerkracht van onderwijsystemen.

Het beschermen van het psychosociale welzijn van onderwijsprofessionals is dus niet alleen een kwestie van welzijn op het werk. Sociale partners zijn zich bewust van de uitdagingen en werken actief aan oplossingen. Ze zijn goed gepositioneerd voor sociale dialoog, het benoemen van de belangrijkste uitdagingen en het beïnvloeden van beleid. Ze treden ook op als pleitbezorgers, brengen psychosociale risico's en werk-privébalans onder de aandacht en bevorderen bewustwording en actie. Het aanpakken van deze complexe uitdagingen vereist gecoördineerde actie en vooral een sterke inzet voor meer investeringen in het onderwijs.

Het onderwijsberoep is altijd intellectueel, emotioneel en psychologisch veeleisend geweest, maar ook zeer waardevol. Werken in het onderwijs betekent expert zijn in je vak en de juiste eigenschappen bezitten – zorgzaam, empathisch, nieuwsgierig en een leven lang lerend. Met de toenemende eisen en verwachtingen moeten ook de middelen toenemen.

Gefinancierd door de Europese Unie. De geuite standpunten en meningen zijn echter uitsluitend die van de auteur(s) en weerspiegelen niet noodzakelijkerwijs die van de Europese Unie. Noch de Europese Unie, noch de subsidieverstrekende instantie kan hiervoor aansprakelijk worden gesteld.

EU Project 101102378 - APRES COVID